

AMERİKAN TRABLUSGARP İLİŞKİLERİ

Dr. Mine EROL

Trablusgarp 1551 yılında Turgut reis tarafından zapt edildi. 1603 senesine kadar Trablusgarp Beylerbeyilikle idare ediliyordu, fakat sonradan Yeniçeriler Beylerbeyini dinlemez oldular ve böylece hâkimiyet Dayılara geçti. 1712 de Trablusgarp'ın başına Karamanlı ailesinden Ahmed Bey geçti. Bu ailenin Trablusgarp'teki hâkimiyeti 1835 e kadar sürdü. Trablusgarp 1911 yılına kadar Osmanlı hâkimiyetinde kalmış sonra İtalyanlar buraya hâkim olmuştu.

Trablusgarp'ın geçim kaynağı korsanlıkta. Fakat Akdenize gelen gemiler Tunus ve Cezayir korsanlarının elinden kurtulabilirse Trablusgarp'lıların eline geçiyordu. Fakat ekseriya öteki Devletler bunları zaptettiklerinden, Trablusgarp'ın eline geçenler pek fazla olmuyordu. Korsanlıktan elde edilen kâr çok fazla olduğundan Korsanlık cazip bir hale geldi.

Amerika'nın Trablusgarp ile ilişkisi sırasında Trablusgarp Ocağı'nın ünlü korsanı Murad reis idi. Bu zat Sophia adlı Amerikan gemisini yakalayıp Trablus'a getirmişti. Bu gemide ise vaktiyle Cezayirde tutsak bulunan O'Brien vardı ve Cezayirle yaptığı andlaşma gereğince Cezayir'e verilecek olan parayı Cezayir Ocağına götürmekte idi. Murat reis bunu takiben Betsy adlı diğer bir Amerikan gemisini yakalamış ve bunu da Trablusgarp'a getirmişti. Trablus Ocağı'nın son ünlü korsanlarından olan Murad reis, on yedinci yüzyılın büyük denizcilerinden Murat reis'in adını almış olup aslen bir İskoçyalı idi. Peter Lesly adını taşıyan bu İskoçyalının nasıl olup müslümanlığı kabul ederek Trablusgarp Ocağı hizmetine girdiği bilinmiyor. Bu hususta ne Ocaklara ait yerli kaynaklarda, ne de yabancı eserlerde bir bilgiye tesadüf olunur. Murat reis Trablusgarp hâkimi olan Karamanlı Yusuf Paşa'nın baş kaptanı olup aynı zamanda Paşa'nın güveysi idi¹.

1 Amerika Dış İşleri Bakanlığının, Akdeniz ticareti hakkında 28 Aralık 1790 da Kongreye sunduğu rapor (Naval Documents related to the United States With Barbary Powers, Washington 1939 I. s. 175-176.

Yusuf Paşa O'Brien'in izahatı ve elindeki Cezayir Pasaportunu görünce kendisini derhal serbest bıraktı. O'Brien, Trablus'tan ayrıl-mazdan önce Paşa ile barış müzakerelerine girişti. Yusuf Paşa barış ya-pılmasını istemiyordu. Tunusa, kendisine teklif edilen paradan daha fazla verileceğini söyleyerek memnuniyetsizliğini belirtmişti. O'Brien, ona Tunus'a; Trablusgarp'dan daha az verileceğinin düşünüldüğünü bil-dirdi. Böylece barış için iki taraf arasında bir zemin hazırlandıktan son-ra O'Brien, 1 Ekim 1976 da Cezayire geldi. Dayı Hasan Paşa'ya andlaş-ma gereğince getirmekte olduğu 200,000 doları teslim etti². Cezayir ile barış andlaşmasını bizzat yapan ve bu esnada Cezayir'de bulunan Joel Barlow³, Dayı Hasan Paşa'dan Trablusgarp ve Tunus ile barış andlaş-maları yapılmasında yardımını rica etmişti. Hasan paşa bunun üzerine Trablusgarp hâkimi Yusuf Paşa'ya bir mektup yazarak Amerikalılar-la 40.000 dolar karşılığında barış yapmasının iyi olacağını bildirmişti. Bunun üzerine barış andlaşmasını yapmak için Richard O'Brien, Trab-lus'a geldi ve Yusuf Paşa ile yeniden barış müzakerelerine girişti. Yu-suf Paşa barış için 40.000 dolardan başka Amerikalılar'ın her yıl Ceza-yir'e olduğu gibi, kendisine de para veyahut onun karşılığında donanma malzemesi istiyordu. O'Brien ise haraç vermeğe hiç yanaşmıyordu. En sonunda Yusuf Paşa haraç isteğinden vaz geçmesine karşılık on bin dol-ar istedi ki, bu da Amerikan temsilcisi tarafından kabul edilerek 4 Ka-sım 1796 da (20 Cemaziyevvel 1211) bir barış ve dostluk andlaşması imzalandı. Andlaşmanın orijinal metni Arapçadır⁴.

"1. Madde: Amerika Birleşik Devletleri ile Trablusgarp Ocağı be-yi ve teb'aları arasında, her iki tarafın serbest rızası ile yapılan ve Haş-metlu Cezayir dayısı tarafından teminat altında bulundurulan devamlı ve sağlam bir barış ve dostluk vardır.

2. Madde: Taraflardan her hangi birinin harp halinde bulunduğu her hangi bir memlekete ait malların diğer tarafa mensup gemilere yük-

2 Bar. Wars. I. s. 176.

3 Barlow, Cezayirle andlaşmayı yaptıktan sonra, yukarıda bu ocağa konsül olarak za-zife görmeğe başlamıştı. Fakat sonra azledilerek yerine eski tutsak kaptan Richard O'Brien u-mumi konsül tayin edilmişti.

4 Hunter Miller, *Treaties and other International acts* II, s. 350-363. Trablusgarp, Tür-kiye'ye diğerlerinden daha yakın olduğu halde divanında genellikle Arapça kullanılmıştır. Diğer iki ocağa ise resmî dil daima Türkçe olmuştur. İngilizce tercümesi için bk. aynı eser, s. 364-366. Yeni ve tam tercümesi de aynı eserde (s. 368-376).

lenmesi halinde bu gemiler serbestçe yollarına devam edebilecekler ve onların tevkif ve müsaderesi için hiç bir teşebbüs yapılmayacaktır.

3. Madde: Taraflardan birinin bir düşmandan almış olduğu bir ganimet gemisi üzerinde her hangi bir tarafa ait mal, teb'a ve vatandaş bulunursa bunlardan vatandaşlar ve tebalar serbest bırakılacak ve mallar da sahiplerine iade olunacaktır.

4. Madde: Her iki tarafın gemilerine pasaport verilecektir ve gemiler bunlar sayesinde kendilerini tanıtacaktır. İki memleket arasındaki mesafe dikkate alınarak bu gibi pasaportların çıkartılması için, bu anlaşmanın tarihinden itibaren 18 aylık bir mühlet verilecektir. Bu mühlet zarfında bu gemilerin korunması için, onların eski vesikaları muteber sayılacaktır.

5. Madde: Taraflardan birine mensup bir vatandaş veya teb'a diğer tarafça yahut da diğer her hangi bir milletten satın aldığı bir geminin satış senedi pasaport alınmaya kadar esas pasaport gibi muteber tutulacaktır.

6. Madde: Taraftarlar her hangi birine ait gemiler, erzak ve diğer ihtiyaçları için, diğer tarafın limanlarına uğradıklarında bu ihtiyaçları piyasa fiyatlarına göre temin olunacaktır. Eğer bir gemi denizde geçirmiş olduğu bir kaza dolayısıyla ve tamir edilmek maksadiyle bir limana uğrarsa hiç bir resim ödemeksizin yükünü boşaltıp tekrar yüklemekte serbest olacaktır. Fakat hiç bir suretle yükünü indirmeğe mecbur edilmeyecektir.

7. Madde: Taraflardan her hangi birine ait bir gemi diğerinin sahilinde karaya oturur ise gemiye ve içerdekilere gerekli bütün yardım yapılacak ve yağmaya müsaade edilmeyecektir; mallar sahiplerinin elinde kalcak, tayfalar korunacak ve ülkelerine gönderilinceye kadar kendilerine yardım edilecektir.

8. Madde: Taraflardan birine ait bir gemi diğer tarafın kale ve hisar topraklarının menzili dahilinde bir düşman tarafından saldırıya uğradığı takdirde elden geldiği kadar müdafaa edilecektir. Eğer saldırıya uğrayan gemi limanda ise, bu gemi onun düşmanına karşı korunacaktır. Denize açıldığı zaman hareketinden sonra geçen 24 saat içinde bu gemiye hiç bir düşmanın yaklaşmasına ve aynı limanda onu takip etmesine müsaade edilmeyecektir.

9. Madde: Birleşik Devletler ile Trablusgarp Ocağı arasındaki ticaret, tüccarların gemi kaptanlarının ve denizcilerin korunması, her iki ülkede konsoloslukların karşılıklı olarak kurulması ve bu gibi konsolosluklara tanınan ve muafiyetler ve kazaf yetkileri, en imtiyazlı devletlere tanınanlar gibi olacaktır.

10. Madde: İşbu andlaşmaya ekli makbuz gereğince, bu devamlı barış ve dostluk antlaşması münasebetiyle kendisi ve teb'ası adına Trablus beyi tarafından istenilen para ve armağanların adı geçen andlaşmanın imzasından önce alınmış olduğu bildirilir. Ancak Birleşik Devletlerce konsoloslarının Trablus'a ulaşması üzerine ödenmesi vadedilen para ve armağanlar için işbu andlaşmaya aynı şekilde bir kayd konmuştur. Taraflardan hiç biri ayrıca bir vergi ve para isteğinde bulunmayacaktır.

11. Madde: Amerika Birleşik Devletleri hiç bir surette Hristiyan dini üzerine müesses olmadığından (çünkü mahiyet itibariyle o, Müslümanlığın esaslarına, dinine veya sükununa muhalif değildir ve herhangi bir Müslüman milleti aleyhine düşmanca bir hareketi olmadığından ve harbe girişmediğinden) taraflar dinî inançlardan doğacak bir mes'elenin aralarındaki ahengi bozmayacağını beyan ederler.

12. Madde: Bu andlaşmanın maddelerinden her hangi birinin ihlâl edilmesinden meydana gelecek her hangi bir andlaşmazlık halinde ne silâha baş vurulacak ne de her hangi bir bahane ile savaş ilân edilecektir. Fakat, anlaşmazlığın zuhur ettiği yerde oturan konsolos anlaşmazlığı halledemez ise tarafların müşterek dostu olan Cezayir dayısına dostça müracaatda bulunarak taraflar onun vereceği karara uyacaklardır. Ve o, bu andlaşmaya imzasını koymuş olmasından ötürü kendisi ve halefleri adına andlaşmanın gerçek tefsirine uygun olarak mes'eleği halletmeyi ve ona itaati temin için elindeki bütün imkânları taahhüd eder.

Tabulusta imzalanıp mühürlenmiştir. 3 Cemaziyevvel sene 1211 4 Kasım 1796."

Arapça metinde imza ve mühürleri olan şahıslar şunlardır:

"1. Cenâbı Hazret-i dustur-i celil üş-şan Hasan Başa bin Hüseyin, Dâyi-yı mahruse-i dar ul-cihad-ı Cezayir-i garb.

2. Cenâb-ı Hazret-ül muazzam el mükerrerrem vezir-i zamir Yusuf

Başa bin Ali Başa bin Mehmed Başa bin Ahmed Başa Karamanlı, mut-tasarıf-ı mahruse-i Trablusgarp-ı dar ul-cihat.

3. Âzam-ı Eşref Mehmed bin Yusuf Başa bin Ali Başa bin Meh-med Başa bin Ahmed Başa Karamanlı mahruse-i Trablusgarp-ı dar ul-cihad.

4. Hazret-ul muazzam Mehmed, Kethüda-yı Ocağ-ı trablusgarp-ı dar ul -cihad.

5. Hazret-ul muazzam Ahmed Ağa, reis-i liman-ı Trablusgarp-ı dar ul -cihad.

6. Hazret ul muazzam Elhâç Ahmed, haznedar-ı Ocağ-ı Trabu-lusgarp-ı dar ul -cihad.

7. Ali, ağa-yı Yeniçeriyân-ı mahruse-i Trablusgarp-ı dar ul-ci-had.

8. Hazret-ul muazzam Süleyman, serasker-i Trablusgarp-ı dar-ul-cihad.

9. Hazret-i beygir ağası Halil mahruse-i Trablusgarp-ı dar ul -ci-had.

10. Hazret-ul muazzam Muhammed, şeyh ul -Beled -i mahruse-i Trablusgarp-ı dar ul-cihad.

11. Muhammed Atâullah hoca."

Aynen nakledilen şu isimler bize aynı zamanda Trablusgarp Ocağı'nın başlıca yüksek memuriyetleri hakkında güzel bir fikir ver-mektedir.

Andlaşmanın muhtevasına gelince bunun da başlıca maddeleri Ce-zayir andlaşmasında da vardır. Yalnız andlaşmanın başında bunun Ha-san Paşa tarafından teminat altına alındığı söylendiği gibi on ikinci maddede de çıkan her hangi bir andlaşmazlığın taraflarca hal edilmesi karşısında Cezayir Dayısı'na başvurulacağı ve onun o mes'ele üzerin-deki kararma uyacakları yazılıyor. Bu madde'nin Amerikalılar lehinde olduğuna şüphe yoktur. Amerikalıların Yusuf Paşa'ya güvenmedikle-rinden ötürü bu maddeyi andlaşmaya koydukları anlaşılıyor. Amerika, çıkacak bir andlaşmazlığı halledemez ise icabında Cezayir Dayısından bu hususta kendisine yardım etmesini isteyecektir. Andlaşmada bu taah-hüt o zamanın Cezayir Dayısının haleflerine de şamil olmakla beraber, üç dört yıl sonra Trablus'la Amerika arasında çıkan ihtilâf ve sonra

savaşa! Cezayir Dayısının hemen hiç bir müdahale de bulunmadığı görülüyor. Andlaşma'nın sekizinci maddesi de dikkate şayandır. Cezayir andlaşmasında böyle bir madde yoktur. Buna göre taraflardan birine ait bir gemi öbürünün limanlarında onun düşmanı olan devlete ait gemilerin saldırısına uğramasına engel olunacaktır. Bu demektir ki her hangi bir devletle savaş halinde bulunan Amerika'ya ait her hangi bir gemi Trablus Ocağı limanlarında top menzili dahilinde bulunursa Ocak bu gemiye Amerika'nın düşmanları tarafından yapılacak her hangi bir hucum ve taarruza mücadele etmeyeceği gibi bu Amerikan gemisinin limandan ayrıldıktan sonra yirmi dört saat içinde düşman tarafından her hangi bir tecavüze uğramasına karşı onu koruyacaktır.

On birinci madde dinî inançlardan çıkacak bir mes'elenin dostluğu bozmayacağı kaydedilmiştir ki Cezayir'le yapılan andlaşmaya böyle bir madde konulmamıştır.

Andlaşmada Trablus'a tayin edilecek konsolosun geleneğine göre hâkime vermesi gereken armağanlar da tesbit edilmiştir. Buna göre Amerikan konsolosu 12 bin İspanyol doları, beş adet on inçlik halat, yirmi beş varil katran, yirmi beş varil zift, on varil reçine, beş yüz adet çam tahtası, beş yüz adet meşe tahtası, on adet gemi direği, on iki adet seren direği ve elli top yelken bezi⁵.

Andlaşmayı takip eden yılda James Leander Cathcard Trablus konsolosu olmuştur. Bu şahıs O'Brien ile birlikte Cezayir tarafından tut-sak alınan ilk Amerika'lılardan birisi idi.

1796 andlaşması Trablus hâkimi Karamanlı Yusuf Paşa'yı tatmin etmemişti. Çünkü Amerikalılar andlaşmanın 10. maddesine göre bu ocağa her hangi bir haraç ödemiyeceklerdi. Ayrıca Amerika'nın Tunus'a bir fırkateyn vermesi, buna karşılık kendisine ne bir gemi ne de armağanlar göndermemeleri onda Amerikalılara karşı bir kızgınlık meydana getirmiştir. Yusuf Paşa'nın ileri sürdüğüne göre andlaşma yapılırken Amerikan temsilcisi O'Brien kendisine bir savaş gemisi ve bazı armağanlar vermeyi vaatmiş, fakat bu vaadi yerine getirilmemişti⁶. O'Brien ise kendisinin böyle bir vaatde bulunmadığını bildirmiş, bununla beraber İspanyol konsolosu ile 8-10 toplu bir gemi vermeyi düşündüklerini, fakat Joseph Barlow tarafından tasvip edilmediğini bil-

⁵ Hunter Miller I, s. 367

⁶ Bar. Wars, I. s. 254-255.

dirmiştir⁷. Yusuf Paşa 7 Eylül 1798 de bizzat O'Brien'e yazdığı bir mektupta:

“Umumî Konsül olmanız beni sevindirdi. Amerikalılar niçin Trablus'u ihmal ediyorlar? Barıştan beri onlardan hiç bir haber gelmedi” demiş ve barış gereğince verilmesi gereken 6000 dolar ile bir geminin Cezayir'deki temsilcisine teslim edilmesini istemiştir⁸. Aynı ayda O'Brien verdiği cevapta andlaşma gereğince verilecek olan paranın bakiyesi olan 6000 doları Paşa'nın temsilcisine teslim ettiğini, malzeme'nin Amerika'da kıymetli olmasından, ötürü biraz geç geleceğini yazmış, fakat gemiden hiç bahsetmemiştir⁹. Cezayir Dayısı Hasan Paşa'nın ölümü üzerine, Yusuf Paşa kendisini hareketlerinde tamamiyle serbest hissetmiş ve Amerikalılar'dan yıllık haraç almak gayesi peşinde koşmaya başlamıştı. O, İsveçliler gibi Amerikalılar'ın da ergeç kendi isteklerini kabul etmek zorunda kalacaklarını sanıyordu. Yusuf Paşa 1798 yılında Amerikan Hükümeti tarafından bu ocağa konsolos tayin edilmiş olan James Leander Cathcard'a vaat edildiğini iddia ettiği geminin teslim edilmesini ayrıca kendisine münasip armağanlar verilmesini temin hususunda sıkıştırmaya başlamıştır. Bunun üzerine Cathcard' 9 Temmuz 1799 da Hariciye Vekâletine yazdığı bir yazıda beyliğe söz verilen gemi ve malzeme yerine 18000 dolar vermeyi münasip gördüğünü bildirmişti¹⁰. Fakat bu hususta Cathcard'a Hariciye Vekâletinden hiç bir cevap gelmemişti. 1800 yılında durum adam akıllı gerginleşmişti. O'Brian Cezayir'den trablus Paşasına armağan gönderilmezse Paşa'nın Amerikalılar'ın gemilerini yakalayacağını yazdığı gibi Cezayir ve Tunus'a gönderilecek malzemelerin gecikmesi yüzünden de Ocaklarda büyük bir memnuniyetsizlik mevcut olduğunu bildirmişti¹¹. Ekim 1800 de bir Trablus korsan gemisi New York'dan gelen ve şeker, kahve, sığır eti yüklü bulunan Katherina adlı bir Amerikan gemisini yakalayıp Trablus'a getirmişti. Konsolosun müracaatı üzerine gemi mürettebat ve yükü ile beraber derhal serbest bırakılmıştır¹². Fakat Paşa Amerikan konsolosunu çağırarak onunla uzun bir görüşme yapmıştı. Paşa bu görüşmesinde

7 Bar. Wars. I, s. 252.

8 Bar. Wars. I, s. 255.

9 Aynı eser, I, s. 257.

10 Aynı eser, I, s. 330-331.

11 Aynı eser, I, s. 374.

12 Aynı eser, I, s. 382.

Amerika'nın da bir çok milletler gibi kendisine haraç vermesi gerektiğini söylemiş fakat konsolos bunu redetmişti. Trablus hâkimi bu mülâkattan barışı, korumak için Amerikanın hiç bir şey vermediğini halbuki Fransızların, İngilizlerin ve İspanyolların barışı korumak için zaman zaman armağanlar verdiklerini, hiç olmazsa Amerika'nın da bunlar gibi yapmasını ve bu yapılmadığı takdirde altı ay bekleyip ondan sonra gemilerini harekete geçireceğini bildirmiştir¹³. 1801 yılı Ocak ayında Yusuf Paşa'ya 4000 dolarlık armağan gönderilmişse de¹⁴ bu hediye onu tatmin etmemiş ve verdiği karardan döndürememiştir. Amerika'nın Tunus konsolosu Eaton'un 21 mart 1801 de Dış işleri bakanlığına bildirdiğine göre, Yusuf Paşa antlaşmayı hükümsüz kılmış ve arada Cezayir olmadan yeni bir andlaşma yapılabileceğini bunun için de Amerikalılardan 22,500 dolar ve yıllık haraç olarak da 20,000 dolar istemişti¹⁵. Gerçekten Paşa Şubat ayından itibaren barış andlaşmasının hükümsüz kıldığını ilân ederek Cezayir Dayısının tavsiyelerine kulak vermemişti¹⁶. Onun Cezayir Dayısı Mustafa Paşa'nın mektubuna yazdığı cevapta, Amerikalılardan yıllık haraç almak arzusunda olduğu açıkça anlaşılıyordu. Bu mektubun sureti aynen şudur¹⁷:

“Bu defa Istanbuldan aldığım habere göre Balosyan (Venedik) Avusturya idaresinden çıkıp başlıca Cumhuriyete tahavvül ve teşekkül ederek Devlet-i Aliyye'ye seneviye itası hususuna dahi karar vermişler, ancak Trablus, Tunus ve Cezayir ocakları için ne miktar akçe vereceklerine ve bunun hakkında bir lâkırdı olup olmadığına dair malûmat-ı sahihe alamadım. Zira Nasaranın işi hiledir. Rabbimiz Tealâ cümlemize nüsret eyleye, çünkü asrımız âhir zaman olduğundan Nasara bir sözle durmaz oldular. Hattâ İsveç ile verilen karar üzerine seneviyelere bir kaç keredir ecil ve mühlet verilmiş iken henüz bir akçe tahsil olunamadı. Ve Dersaadette mukim elçileri vasıtasıyla tarafımıza bir oyun edip mücerret Ocağın aidatını itlâfa kalkışacaklarını öğrendim. Lâkin İsveçliler işbu hüdalarını kuvveden fiile çıkaramazdan mukaddem vurup Rabbimin ianesiyle teşfi-i sadr etmek efkârındayım. Bunun gibi Amerikalılar dahi isyan sureti göstererek geçende konsoloslarına verdiğim

13 Bar. Wars. I, s. 383.

14 Aynı eser, I, s. 414.

15 Aynı eser, I, s. 425. Ayrıca O'Brien'in mektubu s. 451

16 Aynı eser, I, s. 427, 451.

17 Tarih-i İbn-i Galbun zeyli, s: 67-68.

cevab-ı kat'i vechile kariben anları dahi tarümar etmiye âmadeyim. Kuvve-i harbiyemizle kâffe-i milel kadr-u haysiyetimizi anlayıp yalnız Amerikalılar kaldı. Bu defa anlara dahi haddini bildirmek boynuma borç olsun. Ancak bu emelimin tehir ve men'ine taraf-ı valâlarından iltimas emareleri sebep olduğundan uhuvvet-i sahiheye mebnî şu sahabetten sarf'ı nazar buyurmaları niyazımdır. Beyana hacet olmadığı vechile peder-i âlileri merhum Hasan Paşa zamanında Amerikalılar Felemenk konsolosu vasıtasıyla lieclil müsâlaha iki yüz elli bin frank vermişlerse de razı olmadığımıza binaen muahheren muşarinileyh pederiniz ibramile müside eyledim. Halbuki elyevm bir para vermeyip taallül etmektedirler. Lütfen merkuamların ricasına aldanıp akçe-i mevudenin tenkisini niyaz buyurmayın. Amerikalılar'ın asıl iltica ve istinat eyledikleri İngiltere olup bu vasıta ile akd-i sulha bast-ı kalıçe'î rica eyleyecekleri melhuz ise de İngilizluları bu bapta kat'an tanımam, Egerçi vâsıta-yi âliniz ile teklif-i müseleha edilir ise kabul olunacağı ve işbu arızamın cevabını gizluce temenni ederim."

Cathcard, II Mayıs 1801 de Akdeniz ülkelerindeki Amerikan konsoloslarına gönderdiği bir tamimde Paşa'nın çavuşunu kendisine yollarak 14 Mayıs salı günü Amerikalılar'a savaş ilân edeceğini bildirdiğini yazmıştı¹⁸. Paşa'dan gelen bu haber üzerine Amerikan konsolosu Paşa'ya 30.000 dolar ödemeği söz verdiğini armağanlarında gelmiş olup kendisine takdim edileceğini bildirmiş ise de¹⁹, bu sözlerin paşa üzerinde hiç bir tesiri olmamıştı. 14 Mayıs'ta Yusuf Paşa Amerikan bayrağını indirerek Amerikaya savaş ilân etmiştir²⁰.

24 Mayıs'ta konsolos Cathcard Tunus'a gitmek üzere Trablus'tan ayrılmış, fakat yolda gemisi Tunuslular tarafından yağmalandığından İtalya'daki Livorn (Leighorn) şehrine gitmiştir. Yusuf Paşa pek muhtemeldir ki bir Amerikan filosunun pek yakında Akdeniz'e geleceğini öğrenmiş olsa idi Amerikan konsolosunun son teklifini kabul ederdi. Gerçekten komodor Richard Dale idaresindeki 44 toplu President, 38 toplu Philedilphia, 32 toplu Essex, 12 toplu Enterprize, 28 toplu Boston adlı gemilerden, mürekkep bir Amerikan filosu I Haziran'da Amerika'dan hareket etmişti²¹.

18 Bar. Wars, I, s. 450.

19 Aynı eser, I, s. 453.

20 Aynı eser, I, s. 454.

21 Aynı eser, I, s. 493; Dixon Porter, Memoire of David Porter of the United States Navy, Albany, 1875, s. 45.

Amerikan hükümetinin (filonun hareket tarihinden de anlaşılacağı üzere), Yusuf Paşa'nın harp ilan ettiğinden henüz haberi yoktu. Bu sebeple filo kumandanı Trablus hâkimine Cumhuriyet Başkanının mektubu ile 10,000 dolar getiriyordu. Mamafih Paşa'nın barış andlaşmasını bozduğuna dair konsoloslardan haber alınmıştı. Bu filonun gönderilmesi ile, gözetilen gaye, Trablus'a hatta diğer Ocaklara karşı göz dağı vererek onları, imzalanmış olan barış andlaşmalarına riayet ettirmektir. Bu filonun harekete geçmesine şüphesiz bu yılda (4 mart 1800) Cumhuriyet başkanı seçilmiş olan Thomas Jefferson'un önemli bir rolü olduğu muhakkaktır. Onun, Adams'ın aksine barışı para ile satın alma yerine kuvvetle sağlamak fikrinde idi.

Bir aylık bir yolculuktan sonra Amerikan filosu Cebelitarık'a gelmiş (1 Temmuz 1801) ve Trablusgarb'ın savaş ilan ettiği öğrenilmişti. Üstelik iki Trablus savaş gemisi de aynı limanda idiler. Bunlar biraz önce gelmişlerdi. Bu gemilerden büyüğü 28 toplu olup 246 kişiydi. Bu geminin kaptanı ise Murad reis idi. Murat reis'i Cebelitarık'ta yakından görmüş olan Amerikalı teymen Newton ash İskoçyalı olan Murad reis'in Türklerin gelenek ve göreneklerine kolayca intibak ettiğini, üzerinde resmi elbise bulunduğunu ve pek mükemmel İngilizce konuşan Reis'in bakışlarının vahşi olduğunu yazmaktadır²². Diğer Trablus gemisi (brig) 16 toplu ve 146 adamı vardı. Bu gemilerin korsanlık için Atlas Okyanusuna çıkmak istedikleri anlaşılıyordu, fakat Amerikan filosunun ani gelişi onlara bu fırsatı vermemişti. Murat reis Cebelitarık'a geldiğinde Amerika'nın buradaki ajanı Gavino ona Trablus'un Amerika'ya savaş ilân edip etmediğini sormuş, Murat reis buna "hayır" cevabını vermişti²³. Amerikan komodoru R. Dale, Philadelphia gemisini Cebelitarık'ta bırakarak gemi kaptanını, Murat reis'i gözetlemeğe memur etmişti. Essex gemisini de Tunusa armağan edilen Grand Turc adlı gemiyi Tunus'a götürmeğe memur edilmişti. Richard Dale kendisi President ve Enterprize gemileriyle 9 Temmuz'da Cezayir önüne gelmiş ve buradan Cezayir Dayısına ve Tunus Beyin'e mektuplar göndererek Akdenizde Trablus hâkimi tarafından saldırıya uğrayan Amerikan ticaret gemilerini korumak üzere geldiğini Cumhuriyet Başkanından aldığı talimat üzerine onların limanlarını ziyaret ederek saygısını arz-

22 Bar. Wars, I, s. 506-507, ayrıca s. 493, 497-498.

23 Aynı eser, I, s. 493.

edeceğini bildirmiştir²⁴. 17 Temmuzda Richard Dale Tunus'u ziyaret etmiş, ertesi gün de Bainbridge Grand Turc ve Hope adlı Brige konvoyluk ederek gelmişti²⁵. Richard Dale 23 Temmuz'da Trablus önüne geldi, Yusuf Paşa'ya bir mektub gönderdi. O bu mektubunda şunları ları yazmıştı:

"Birleşik Devletlere savaş açtığımızı duydum. Barış antlaşmasını böylece siz bozmuş oluyorsunuz. Bu sebeple ben gemilerinize, tebanıza düşmanca hareket etmeğe mecbur kaldım. Limana girerken bir geminizi yakaladım. Sonra onu serbest bıraktım. Fakat bütün savaş ve ticaret gemilerinizi takibederek onlara taarruz etmek vazifemdir. Size mektub ve 10,000 dolar getirdim. Barış istiyorsanız bana temsilcilerinizi gönderiniz. Esirlerinize insanca muamele edeceğimize inanın"²⁶.

Amerikan Cumhur Başkanı Thomas Jefferson Yusuf Paşa'ya yazdığı mektupta Akdenizde Amerikan ticaretini korumak için, aynı zamanda Amerikan bahriyesinin tecrübe ve bilgisini arttırmak maksadıyla filo gönderdiğini, gayesinin bütün milletler ile ve bu arada Ocaklılarla da dostça geçinmek, ticareti geliştirmek olduğunu yazıyordu²⁷. Richard Dale aynı zamanda Trablusgarptaki Danimarka konsolosuna da mektup yazarak ondan oradaki Amerikan tebasını korumasını ve Paşa'nın durumu hakkında kendisine bilgi vermesini rica etmişti²⁸. Amerikan amiralinin mektubunu alan Yusuf Paşa bir adamını göndererek ona Amerika'ya harp açmadığını, fakat yeni bir andlaşma yapmağa da hazır olduğunu bildirmiş, Amerikan amirali verdiği cevapta kendisinin barış andlaşması yapmağa selahiyeti olmadığını, savaş açmasının sebeplerini öğrenmek istediğini ve hangi şartlar altında barış yapmak istediğini bildirmesini yazmıştır²⁹. Fakat paşa komodorun bu mektubuna cevap vermemiştir. 1 Ağustosta Trablus adlı 14 toplu bir gemi, 12 toplu Enterprize Amerikan gemisiyle âni olarak karşılaştı. Trablus gemisinin kaptanı Mehmed Reis Enterprizinki de Andrew Sterret idi. Müstakbel komodor David Porter de bu gemide teğmen olarak bulunuyordu. Savaş bir tüfeğin patlamasıyla başladı ve üç saat sürdü. Ameri-

24 Bar. Wars, I, s. 508.

25 Aynı eser, I, s. 526.

26 Bar. Wars, I, s. 531-532.

27 Aynı eser, I, s. 470.

28 Aynı eser, I, s. 532.

29 Aynı eser, I, s. 533.

kan gemisi gayet iyi manevra yaparak Trablus gemisini şiddetle topa tuttu. Trablus gemisi ise Amerikan gemisine bindirmek istiyordu. Fakat Amerikan toplarından aldığı isabetler üzerine kullanılmaz bir hale gelmiş, Mehmed Reis de dahil 30 kişi yaralanmış ve 20 kişi ölmüştü. Trablus gemisindekiler bu durum karşısında Amerikalılara teslim oldular. Gemi savaştan sonra Trablus önlerine getirildi ve içinde bulunanlarla birlikte Trablus Paşasına gönderildi. Amerikan kaynaklarının bildirildiklerine göre Trabluslu kaptan Mehmet Reis bu mağlubiyetin cezası olarak 500 deynek yemiş ve bir eşeğin sırtına bindirilerek Trablus sokaklarında dolaştırılmıştı³⁰. Bu başarımın da Amerikada büyük bir sevinç yarattığı görülüyor. Bu arada Kongre yaptığı toplantıda savaşın galibi Enterprize gemisi kaptanı Sterret'e bir kılıç hediye edilmesine, subay ve tayfalara da bir maaş ikramiye verilmesine karar vermiştir³¹.

Fakat bu yenilgi Paşa'yı barış talebinde bulunmağa mecbur etmemiştir. O, Amerikan filosunun da, vaktiyle diğer devletler filosunun yaptıkları gibi bir müddet Trablus'a abluka edip sonra çekilip gideceğini, bunu müteakip te kendi istekleri üzerine bir barış yapılacağını sanmakta idi. Richard Dale'in Bahriye Nezaretine yazdığına göre, Trablus'taki İngiliz konsolosu Macdonogh "onlar çok uzaktadırlar, Akdeniz'deki ticaret gemilerini koruyamazlar"³² diyerek Paşa'yı Amerikalılar aleyhine kışkırtmaktadır. Amerikan Amiralî Trablus'u 18 gün abluka altında tuttuktan sonra su almak için Malta'ya gelmiş, 25 Ağustosta Trablus'a dönmüştü³³. Beş gün sonra komodor Trablus'a gitmek isteyen bir Rum gemisini yakalamıştır. Bu gemide Trabluslu bir subay ile 20 asker, 14 tüccar ve 5 kadın vardı. Dale, onları eğer varsa Amerikan esirleriyle değiştirmek istediğini Paşa'ya bildirmiş, fakat ondan kendisinde hiç bir Amerikan tutsağı olmadığını, olsa bile değiştiremeyeceğini söylemiştir. Amerikan kumandanı Cumhuriyet Başkanından aldığı emir üzerine gemidekileri tutsak olarak elinde tutmayıp onları serbest bırakacaktı. Bu sebeple Richard Dale onları Trablus sahiline gönderip gerek erzakın tükenmesinden, gerek tayfalar arasında enflüenza (salgın nezle) çıkmasından dolayı 3 Eylül'de ablukayı kaldırmıştı³⁴.

30 Bar. Wars, I, s. 537; Devid Porter, s. 46-47.

31 Aynı eser, I, s. 539-540.

32 Aynı eser, I, s. 552-554.

33 Aynı eser, I, s. 552-554, 555-556, 560-561.

34 Aynı eser, I, s. 564-565, 584-585.

6 Eylülde Tunus'a gelen Richard Dale kaptan Samuel Barron ve Bainbridge'in Trablus'a gitmelerini orada bir kaç gün kaldıktan sonra İtalyada'ki Livorn şehrine yollanıp bu şehirde boğazı geçecek gemiler varsa onlara refakat etmelerini emretti³⁵.

Cebelitârikta bulunan Murad Reis idaresindeki Trablus gemileri, Philadelphia'nın kendilerini gözetlemesi yüzünden yerlerinden kımlıdayamıyarak bir yere gitmemişlerdi. Eylül ayı içinde Murat Reis'in adamlarından mühim bir kısmı Fas'a gelmiş, kendisi de 25 Ekim de bir İngiliz ticaret gemisi ile Trablus'a gitmiştir. Cebelitarıktaki Trablus gemisinde 30-40 adam kalmıştı³⁶. 1801 yılı sonbaharında İsveç de Amerika'nın müttefiki olarak Trablus'a harb açmış, bunun üzerine Amerikan filosu Akdenizdeki İsveç gemilerini de himaye etmeğe başlamıştır³⁷. Az sonra İsveç savaş gemileri de Akdenize gelmiş ve Amerikan filosu ile işbirliği yapmıştır.

Amerikan Kongresi 6 Şubat 1802 de yani Yusuf Paşa'nın harp ilânından 9 ay sonra harb ilân etmiş, Cumhur Başkanına Amerikan filosuna mensup gemilerin Trablus'un teb'a ve gemilerini yakalamaları hususunda emir verme yetkisine müsaade etmiştir³⁸.

1802 yılı Nisan ayında Akdeniz filosu kumandanlığına Richard Morris tayin edilmiştir. Bunun kumandasındaki gemiler şunlardı: Constellation, Cheesepeake, Adams, Enterprize³⁹.

Kış aylarında da İsveç ve Amerikan gemileri Trablus'u abluka altında tutuyorlardı. Mayıs ayında müttefik gemileri ile Trablus limanında bulunan gemiler arasında bazı çarpışmalar olmuştu⁴⁰.

Aynı Mayıs ayında Amerikan gemileri Trablus'a tahıl, yağ ve diğer erzak maddeleri götüren dört Tunus gemisini yakalamışlardı. Bu hadise üzerine Tunus Beyi Hamuda Paşa konsolos Eaton'u çağırıp: "Benim kardeş memleketlerime erzak göndermeğe hakkım vardır" diyerek Amerikalılar'ın hareketini proteste etmiştir⁴¹. Bunun gibi Fas

35. Bar. Wars, I, s. 571.

36 Aynı eser, I, s. 581, 589-590, 610, 620.

37 Aynı eser, I, s. 599, 620.

38 Bar. Wars, II, s. 60, 118-119.

39 Aynı eser, II, s. 130, 136-137.

40 Aynı eser, II, s. 142, 147, 152-153, 157-158.

41 Aynı eser, II, s. 242.

da Trablus'a buğday göndermek için Amerikalılar'dan müsaade istemiş fakat onların müsadeyi vermemeleri üzerine iki taraf arasında bir gerginlik çıkmıştır⁴². Haziran ayında Trablus Korsan gemilerinden birisi Franklin adlı Amerikan gemisini yakalamış ve geminin kaptan ve mürettebatını tutsak alıp Trablus'a götürmüştü. Fakat bunlar Cezayir Dayısı Mustafa Paşa'nın teşebbüsü ile Yusuf Paşa tarafından serbest bırakılmışlardır⁴³. Bu münasebetle Yusuf Paşa Cezayir Dayısına yazdığı bir mektupta 30 bini Cezayir Dayısına verilmek üzere 120 bin dolar karşılığında Amerikalılarla barış yapılabileceğini bildirmiştir⁴⁴. Aynı yılın Ekim ayında İsveç müttefikini yalnız bırakarak Trablus'la bir barış andlaşması yapmıştı. Bu andlaşmayı göre İsveç Trablus'a derhal 15 bin dolar verecek, konsolosluk hediyesi olarak 8 bin ve her yıl da 8 bin dolar ödenecektir⁴⁵.

1803 yılının ilk ayında Malta'ya gelmiş olan Trablus hâkimi Yusuf Paşa'nın ağabeyi Ahmed Bey, Amerikan Cumhur Başkanına mektup yazarak kardeşi ile mücadeleye girişeceğini, fakat bunun için paraya ihtiyacı bulunduğunu, kendisine 40 bin İspanyol doları, top ve mühimmat verildiği takdirde kardeşi ile girişeceği mücadelede muaffak olacağını bildirmiştir⁴⁶. Amerikalılar ilk zamanlarda Ahmed Bey'in teklifi üzerinde ciddî bir surette durmamışlardır.

1803 yılı Haziranında Amerikan gemileri Trablus'u şiddetle bombardıman etmişler, şehirden de şiddetli bir mukabele görmüşlerdi. 9 Haziranda iki taraf arasında barış hususunda müzakere cereyan etti ise de Paşa'nın 200,000 andlaşma için, 120,000 dolar da yıllık haraç talep etmesi bu müzakereleri neticesiz bırakmıştır⁴⁷. İki taraf arasında çarpışmalar yeniden başladı. 21 Haziranda Adams ve Enterprize gemileri 22 toplu bir Trablus gemisini kovalayarak onu Trablus'un 15 mil doğusunda havaya uçurdular. Gemide 240 kişi vardı, fakat bunların çoğu infilaktan evvel kıyıya ulaşmışlardı⁴⁸. Morris bu başarıdan bir kaç gün sonra ablukayı kaldırarak emri altındaki bütün Amerikan

42 Bar. Wars, II, s. 173, 179.

43 Aynı eser, II, s. 176-178, 187, 224, 279-280.

44 Aynı eser, II, s. 289.

45 Aynı eser, II, s. 306.

46 Aynı eser, II, s. 347.

47 Aynı eser, II, s. 347.

48 Aynı eser, II, s. 459-460, 465-466, 496.

savaş gemilerini Malta'da topladı. Az sonra 21 Haziran tarihli bir yazı ile kendisinin Amerika'ya dönmesi isteniyordu⁴⁹. Morris'in görevinden alınması sebebi, Trablus'u gereği gibi sıkı bir şekilde abluka etmemesi ve lüzümsüz yere Maltada, Cebelitârik'ta ve diğer yerlerde filosunu dolaştırmış olmasıydı. Gerçekten onun ablukayı gevşek tutmasından ötürü Trablus'a dışarıdan erzak ve mühimmat yüklü birçok gemi gelmiş, Trablus korsan gemileri denize açılmak ve dönmek imkânını bulmuşlardır. Morris 21 Kasım 1803 de Amerika'ya döndüğü zaman Trablus'u gereği gibi sıkı bir şekilde abluka etmeyerek filosunu lüzümsüz yere Cebelitârik, Malta ve diğer yerlerde dolaştırması ve bir de 26 Haziran'da Trablus'un ablukasını kaldırması gibi ithamlarla mahkemeye verilmiştir. Fakat o, yaptığı müdafaada komodorluğu sırasında hiç bir Amerikan vatandaşının tutsak alınmadığını ve mallarının zayi olmadığını söyleyerek kendisini müdafa etmiş ve ablukayı kaldırmasının da Tunus'ta Amerikaya karşı harp hazırlığı olduğunu haber alması ile ilgili olduğunu söylemiştir⁵⁰.

Komodor R. Morris'in yerine Edward Preble tayin edilmiştir. 12 Eylül 1801 de Cebelitârik'a gelen Preble, burada Fas sultanı'nın Amerikaya karşı düşmanca hareketlerine girişmek istediğini öğrenerek filosunu Tanca önlerine götürmüş ve Sultanı 1786 andlaşmasını tanıma mecbur etmiştir⁵¹. Bunu müteakip Preble emrindeki gemilerden Philadelphia ve Vixen gemilerini William Bainbridge'in kumandasında Trablusu abluka etmeğe göndermiştir⁵². Bu gemiler Trablusa gelerek orayı abluka altına aldılar. 31. Ekim Pazartesi günü 5 fersah mesafede bir Trablus gemisi görünmüştü. Bainbridge in kumandasındaki Philadelphia gemisi bu gemiyi kovalamaya başlamış ise de onun limana girmesine mani olamamıştır. Üstelik Philadelphia'nın yolu sığ bir yere tesadüf etmiş ve gemi orada kayahlara çarpmıştır. Amerikalılar 11,30 da kayahlara çarpan gemilerini kurtarmak için pek çok gayret göstermişler ise de muaffak olamamışlar kendilerine hücum eden Trablus gunbotlarına 16,15 de teslim olmuşlardı. Philadelphia gemisi zamanın en büyük ve en mükemmel gemilerinden birisi olup 44 toplu idi ve 307 mürettebatı vardı ki bunların 25'i subaydı. Gemi bütün mürettebatı ve

49 Bar. Wars, II, s. 457.

50 Aynı eser, II, s. 526, 527-531.

51 Aynı eser, III, s. 12.

52 Aynı eser, III, s. 66

eşyası ile birlikte Trablusgarphılar tarafından tutsak alınmıştır. Bunlar arasında tabii gemi kumandanı Bainbridge ve sonraları komodor ve Amerikanın ilk Türkiye elçisi olan David Porter de vardı⁵³. İbn-i Galbun Zeyline göre, Amerikan gemisinin karaya oturmasında atılan güllerden ağır bir şekilde sakatlanması amil olmuştur ki⁵⁴ bu olayı tafsilâtlı bir şekilde anlatan Amerikan kaynaklarında böyle bir haber yoktur. Tutsaklar şehirdeki Amerikan konsoloshanesine götürülmüştür. Bainbridge'e kumandan olması hesabıyla ayrı bir daire tahsis edilmiştir⁵⁵.

Amerikan tutsakları 19 ay üç gün gibi uzun bir zaman tutsak olarak kalmışlardır. Bu müddet zarfında kendilerine oldukça iyi bir muamele gösterilmişti⁵⁶. Hattâ ilk zamanlarda hayret edilecek bir şekilde onların Amerikan filosu ile muhabere etmelerine bile imkân verilmiştir. Bunlara Danimarka konsolosu Nissen, daima alâka göstermiş ve yardımda bulunmuştur. Malta'da bulunan Karamanlı Ahmed Beyin ilk müracaatında olumlu bir cevap almaması üzerine yeniden Amerikan Cumhur Başkanı'na yazarak (15 Kasım 1803) eski teklifini bildiriyor, buna karşılık Trablus'ta Amerikalılar'a bir kale vereceğini vaadediyordu ve borcunu da ödeyeceğini söylüyor ve ele geçecek ganimeti de Amerikalılar'la paylaşacağını bildiriyordu⁵⁷. Ahmed Bey'in Trablus'a hâkim olmak için Amerikalılar'a yaptığı vaatler kendisindeki manevî düşüklüğün varlığını açıkça gösteriyor. Fakat Amerikan hükümeti onun bu ikinci müracaatına da her hangi bir cevap vermemiştir.

Philadelphia'nın tutsak düşmesi Yusuf Paşa'yı nekadar sevindirmiş ise Amerikalılar'ı da o derecede müteessir etmişti bu sebeple komodor Preble cessurâne ve cürretkerâne bir hareketle bu geminin yakılmasına karar verdi. Bir gece limana girilerek Philadelphia yakılacaktı. Geminin yakılması işini Decatur'ün başkanlığında 70 gönüllü yapacaktı. Bu işi tahakkuk ettirmek için Siren ve İnterpid gemileri 16 Şubat'ta Trablus önüne geldiler. Akşam saat yedide limana girildi. Siren gemisi

53 Bar. Wars, III, s. 171, 182; David Porter, s. 55-60.

54 Aynı eser, s. 68-69.

55 Bainbridge de tutsaklıktan kurtulup Amerika'ya dönünce muhakeme altına alınmış, fakat yaptığı müdafaa neticesinde beraat etmiştir (Aynı eser, III, s. 192-194).

56 David Porter, kendisinin de aralarında bulunduğu tutsakların hayatını hatıratında anlatmaktadır. s. 60-65.

57 Bar. Wars, III, s. 222.

tayin edilen yerde kaldı. Decatur ve 70 adamının bulunduğu İnterpid 9,30 da Philadelphia'ya yaklaştı. Amerikalılar âni bir baskın ile gemide bulunanları şaşkına çevirmişler ve kılıç ile onlardan 20 kadarını öldürmüşler geri kalanları da kaçırmışlardı. 15 dakika içinde gemi yakıldı. Amerikalılar dönerken yararlı bir tutsak aldılar. Kendilerinden sadece bir kişi yaralanmıştı. Çıkan gürültü sebebiyle hisardan ve kıyılardan top atılmağa başlamıştı. İnterpid verilen vazifeyi tam bir başarı ile ifa ederek limandan ayrılmış ve Siren ile birleşerek Siraküz yolunu tutmuştu⁵⁸.

Bu başarı Amerikalılar'ı sonderece sevindirmişti. Komodor Preble, bu geminin tahrip edilmesinin milli bir ehemmiyeti olduğunu söylemişti⁵⁹. Yusuf Paşa Philadelphia'yı tamir ettirmiş ise de ondan Amerikalılar'a karşı faydalanmamıştır. Bu olaydan sonra, tutsaklar sıkı bir nezaret altına alındılar. Çünkü geminin yakılması hususunda onların verdikleri bilgilerin önemli bir rolü olmuştu. Hattâ geminin tahrip edilmesini, yazdığı şifreli mektuplar ile Bainbridg teklif etmişti. Böylece Trablus hâkimi gerek tutsakların milletdaşlarına haberler vermelerini önleme hususlarında, gerek geminin muhafazasında gerektiği gibi sıkı tedbirler almamış olmasının karşılığını görmüş oldu⁶⁰. Bununla beraber Yusuf Paşa mücadelelerden yılmınlık göstermiyor ve eski isteklerinden de vaz geçmiyordu. Bir taraftan şehri daha fazla tahkim etmeğe başlamış, kara ve deniz kuvvetlerinin sayısını arttırmıştı. Preble Trablus'a girip çıkmak isteyen bir kaç ticaret gemisini yakaladıktan sonra⁶¹, 19 Nisan'da barış için aracılık yapmasını rica ettiği Fransız konsolosundan, Paşa'nın tekliflerini öğrenmişti. Buna göre, Paşa tutsaklar için 200,000 dolar istiyor ve yıllık haraç ödenmesini de şart koşuyordu⁶². Preble Fransız konsolosunun barış yapılmasını arzu etmediği, harp halinin devam etmesini istediği kanaatine varmıştı. Bu sebeple komodor, Cezayir konsolosu O'Brien'i çağırarak ondan Paşa ile yeniden müzakereye girişmesini istemiştir. Haziran içinde, yapılan müzakereler müsbet bir sonuç vermedi. Yusuf Paşa, O'Brien'in 100,000, Paşa'nın

58 Bar. Wars. III, s. 376-377, Decatur'ün raporu aynı eser, s. 414-421.

59 Aynı eser, III, s. 377.

60 Tutsaklar bu olaydan sonra sıkı bir şekilde göz altına alınmışlar mektuplaşmaları yasak edilmiş ve subaylar müstesna, kale burçlarından birinin onarılmasında çalıştırılmışlar ise de, yine de kendilerine iyi muamele ediliyordu (bu hususta bk. David Porter, s. 61-64).

61 Bar. Wars, III, s. 495-496, IV, s. 40, 41.

62 Aynı eser, IV, s. 41-42.

birinci nazırına, armağanlar için de 10,000 dolar verilmesi şeklindeki son teklifini de kabul etmişti. Amerikalılar ise, yıllık haraç verilmesine hiç yanaşmıyorlardı “bir kuruş dahi istenecek olsa vermeyiz” diyorlardı⁶³.

Müzakerelerin yine başarısızlıkla sona ermesi ve böylece ablukadan beklenen neticenin tahakkuk etmemesi üzerine, Trablus Hâkimi mini başarıya zorlamak için şehre genel bir hücum yapılmasına karar verilmiş ve bunun için Amerikadan yeni frigate'lar istenmişti. Fakat bunların yakın bir zamanda gönderilemeyeceği anlaşılınca mevcut ile bu işin yapılmasına karar verilmiş ve 21 Temmuz 1804 de Malta'dan hareket edilerek 6 gün sonra (27 Temmuzda) Trablus önüne varılmıştı. Amerikan filosu Constitution, Vixen, Nautulus savaş gemileriyle, 6 gambot ve 2 bombart'tan müteşekkil idi. Aynı gün sabahleyin Amerikalılar şehri bombardımana başladılar. Hisar ve sahillerdeki tabyelerden kendilerine şiddetle mukabele edildi. Öğleden sonra iki tarafın gambotları arasında bir çarpışma vukubuldu. Amerikalılar rüzgâr çıkmış olduğundan ötürü hücumlarını ancak 3 Ağustos'ta yapabildiler. Şehre batıdan saldırılmış ve iki taraf arasında 4 saat kadar süren bir top ateşi teati edilmişti. Bu esnada iki tarafın gambotları arasında savaş yapılmış ve bu savaş sonucunda 3 Trablus gambotu yakılmış, bunların içindeki Trabluslular'dan 46 sı ölmüş 50 si de 18 i ağır yaralı olmak üzere tutsak alınmıştır. Amerikalılar'ın zayıyatı 13 kişi idi ve Jones Decatur (Philedelphia'yı yakanın kardeşi) de ölmüştü⁶⁴. Netice itibariyle 3 Ağustos'caki bu Amerikan hücumu muvaffak olamamıştı. Bunun üzerine 7 Ağustosta ikinci bir hücum yapılmış ise de, bundan da beklenen netice elde edilememişti. Amerikalılar, bu son hücumda, bir gambot kaybetmişlerdi. 13 ölü ve 16 yaralıları vardı.

Amerikalılar son hücumlarını da 29 Ağustos'da yaptılar. Fakat bu da başarısızlıkla sona erdi. Onlar bu son hücumda 3 gambot batırmış iseler de, Trabluslar tarafından bir mühimmat gemisi havaya uçurulmuş, içinde bulunan subay ve tayfalar kurtulamamıştı.) Eylül'de komodor Preble iki gemiyi Trablus önünde bırakarak Maltaya çekildi⁶⁵.

Yapılan bu son hücumların istenilen gayeyi temin etmemesi üzerine 10 Eylülde komodor Preble istifa etmiş ve yerine Samuel Barron ge-

63 Diplomatic Negotiations s. 82

64 Bar. Wars, IV, s. 341, 344, 345, 347, 417, 418.

65 Bar. Wars, IV, s. 516-517.

tirilmişti. Aynı zamanda filoların takviyesi lüzumu da anlaşılmuş. Mevsim yeni bir hucuma müsait değildi, bu sebeple bazı Amerikan gemileri Trablus önünde dolaşırken diğerleri de ticaret gemilerine refaket ediyorladi.

Her ne kadar, Akdeniz filosu yeni gemiler ile kuvvetlendirilmiş olmakla beraber, Yusuf Paşa'nın beklenmeyen azm ve metaneti onların yakın bir zamanda isteklerine göre barış elde edecekleri ümidini kırmış ve zayıflatmıştı. Bu sebeple, şimdiye kadar ciddi bir şekilde üzerinde durmamış oldukları, Yusuf Paşa'nın ağabeyi Ahmed Bey'in iş birliği teklifi ile yakından ilgilenmeğe başladılar. Ahmed Bey bu sırada Mısır'da idi. Onunla iş birliği yapılması gerektiğini en iyi anlıyanlardan birisi olan Amerika'nın Tunus konsolosu Eaton, 17 aralık 1804 de Maltadan Argos adlı bir gemiye binerek Mısır'a hareket etmiş ve aynı ayın 27 sinde İskenderiye'ye ve Ocak ın 8 de de Kahire'ye varmıştır⁶⁶. Bu zamanda Mısır'ın durumu karışık idi. Eaton Ahmed Bey ile buluşmak için epeyce güçlük çekti. En sonunda onunla buluştu. Kara'dan Derne'ye gidilmesine karar verildi ve Mart 1803 de Libya çölünden Derne'ye yürümeye başladılar. Ahmed Bey'in buyruğunda 400 kişi, Eaton'un ise 10 Amerikalı olup, küçük bir topçu kuvvetleri de vardı. Eaton Para ile Arablar'dan 20-30 bin kişi toplayabileceğine kâni idi. O, para ile Arablar'a her şeyin yaptırulabileceğini söylüyordu. Ahmed Bey ve Eaton türlü güçlükler ile karşılaştıkları uzun ve yorucu bir çöl yolculuğundan sonra⁶⁷, 15 Nisan'da Bomb'a geldiler. Burada, Ahmed Bey'in taraftarı olan 500 Arab kendisine katıldılar. 27 Nisan'da Derneye varıldı ve şehri almak için derhal hucuma geçildi. Bu hucumu denizdeki Amerikan gemileri de desteklediler. Hucuma iştirak eden Eaton bacağından yaralandı. Yusuf Paşa bunu haber alır almaz şehrin yardımına kuvvetler yolladı ise de bunlar şehrin tesliminden sonra geldiler. Şehre Ahmed Paşa'nın bayrağı ile birlikte Amerikan Bayrağı çekilmişti. Bununla beraber, bu kuvvetler şehri geri almak için hucuma geçtiler. Savaş bir

66 M. Fuad Ezgü (İslâm Ansiklopesidi, cüz 58, s. 313), İbn Galbun Zeylin'e dayanarak (s. 69-70), Ahmed Bey'i Amerikalılar'ın Maltadan Derneye çıkardıklarını söylüyor ise de doğru değildir. Gerçekten Amerikalılar'a yaptığı iş birliği teklifinde olumlu bir cevap alamadan Ahmed Bey, 1802 yılında Malta'dan Derne'ye gelmiş, fakat Yusuf Paşa'nın yolladığı kuvvetlere mukavemet edemeyerek Mısır'a çekilmişti. Orada Memlûklar'ın yardımını temine çalışırken Eaton, kendisini bulmuştur.

67 Bu yolculuk ile ilgili olarak Eaton'ın yazdığı mektupların suretleri için bk. Bar. Wars, V, s. 8-10, 180, 267, 268, 302-303, 348-351, 361-363, 432-433; Allen, s. 227 ve devamı.

kaç gün devam etti. Bu esnada Yusuf Paşa'nın Amerikalılar ile barış yaptığı haberinin gelmesi üzerine hareket durduruldu⁶⁸.

Gerçekten, 1805 yılı baharında Trablus'daki İspanyol konsolosu Amerika'nın yeni Cezayir konsolosu Tobias Lear'e mektup yazarak onun, Trablus'a gelmesini tavsiye ediyordu. Paşa barış müzakerelerine girişmeğe hazır olduğunu bildirmiş ve onun yalnız tutsaklar için 200, 000 dolar istediğini yazmıştı. Fakat Lear ve komodor Baron, 200,000 doları çok bulduklarından bir müddet daha beklemeye karar verdiler⁶⁹. Nisan içinde komodor Samuel Barron Trablus'taki Danimarka konsolosundan da mektup almış ve bunda Paşa'nın barış yapmak istediği bildirmişti. Richard O'Brien, bu barışın 120,000 dolara yapılabileceğini söylüyordu. Mayıs ayı içinde komodor Samuel Barron'un hastalanarak vazifesini Rodger'a devretmesi Amerikalıları da barışa yaklaştırdı. 26 Mayıs'ta Lear ve Baron, Essex fırkateyni ile Trablus'a geldiler. Aynı gün barış müzakerelerine girişildi. Paşa fidye olarak 130,000 dolara razı olmuştu. Neticede tutsakların değiştirilmesi ve arta kalan tutsaklar için Paşa'ya 60,000 dolar verilmesi üzerine anlaşmaya varıldı. Amerikalılar Dernenen Ahmed Bey'i uzaklaştıracaklar, Paşa da onun tutuklu bulunan çocukunu geri verecekti. 3 Haziran 1805 de bu şartlar dahilinde Trablus ve Amerikalılar arasında bir barış andlaşması imzalandı. Amerikan tutsakları derhal serbest bırakıldı. Bir hafta sonrada Constellation gemisi Syracuse dan Trablus tutsaklarını getirerek teslim etti. Ayrıca Paşa'ya verilecek para da tamamen ödendi⁷⁰.

Barışın yapılması üzerine Derne'ye gelen Constellation grmisi buradan Eaton ve adamları ile Ahmed Bey ve mahiyetini alarak Syracuse gitmiş Ahmed Bey Burada Amerikalılar'ın günde verdikleri 200 dolar ile geçinmeğe başlamıştı⁷¹. Yusuf Paşa ile Amerikan temsilcileri arasında haziran 1805 de yapılan andlaşmanın Tarihi ibn-i Galbun zeylindeki türkçe tercümesi aynen şöyledir⁷²:

68 Bar. Wars, V. s. 478, 485-486, 487, 490-491, 492, 550, 555, VI, s. 14-15, 20, 29, 45, 47 58, 163; Allen, s. 227-245.

69 Bar. Wars, VI, s. 1-2; Allen, s. 247; Diplomatic Negotiations, s. 85.

70 Bar. Wars, VI, s. 64-65, 70-71, 78-79, 82, 83, 84, 86-87, 94, 95, 99, 104-105, 116-117., Diplomatic Negotiations, s. 85-86; Allen, s. 247-250.

71 Bar. Wars, VI, s. 263-264; Allen, s. 245.

72 Andlaşmanın arapça metni ve İngilizce tercümesi için bk. Hunter Miller, II, S. 532-556. Türkçe ve İngilizce tercümele birbirine uymamaktadır.

“Elhamdu lillah âsaiş-i daimî ve intifa-i umumi mes’ele-i muk-taziyesinin devleteyn beyninde ne rütbe mültezem idigü cümlelerin ma-lumu ol babta ityan-ı berâhine hacet görülmez. Mamafi şu istirahat ve tezyid-i ticaret denilen şey her halde ahadühüma âheri temin ve sözünde sebat ve metanet ile hâsıl olacağından binaenaleyh bundan böyle insılab-ı emni-i ibadî müeddi olan şuriş ve gavkanın külliye ref’ ve izalesi tarafeynin sahihen metlub’u kat’iyesi olduğuna mebni istihsal-ı menâfi-i âmme niyet-i hayriyesinin icra-yı asliyesi olan sulh u salahın müceddeden ve kaviyen akd-ı rişte-i ittifak edilmesine bu kerre verilen kara üzerine Trablus-ı Garp valisi Yusuf Paşa ve asâkir kumandanı Ali Bey ve bilcümle ümera ve ayan ile metbu’um olan Amerika Cumhuriyet Câmibinden verilüp 18 teşrini-sâni ve 1803 sene-i milâdiyesiyle müverreh ruhsatnâme-i kâmile ve mezuniyet-i şâmile-i âcizânem mucibince rıza ve muvafakat-ı câmibeyn ile karargir olup tarafeynden harfen biharfin karın-i kabul olan muahede-i meymenedir ki bervech-i âti zikr u beyan olunur:

Birinci bend - Musalaha olunan düvel-i sâire zirdestanından ziyade Amerika teb’asına hürmet ve riayet olunacaktır. Fakat tarafeynden biri ticaret ve bilhusus denizce fimaba’d başka Devletlere rızasıyla bazı imtiyaz ve ikram eylediği halde ol imtiyaz ve ikramın bir mislini dahi diğer Câmibe verecek ancak şu muamele Devlet-i mümtaza ile meşrut olup ve şart-ı mezkûr câmib-i âhere muzır olmadığı takdirce muamele-i mezkûre zarurî demek olacağından ol vakit itası ihtiarına mevkufl edileceği misullu şart-ı mezkûr taraf-ı âherden kabul ve ya terk olunacaktır.

İkinci bend - hin-i muharebede Trablus’dan ahz olunan tahminen 300 ve Amerikalıların aldıkları 100 nefer üseranın hemen mubadelesi icra olunacak ise de ancak Trablus’un aldığı fazla 200 esire ivezen 60, 000 frank vali-i muamileyh ifa oluna.

Üçüncü bend- Cumhuriyet mezburin Trablus ve Derne ve sair eyaletlerde bulunan kâffe-i kuvve-i harbiyesini derhal kaldırıp iş bu musaleha daim ve berkarar olduğu müddetçe Trablus ve Paşa aleyhine kalkışan ahali ve ecnas-ı saireye binnefs veyahut bilvâsita hiç bir surette iane etmeyecek ve bununla beraber vali-i müşarünileyhe izhar-ı isyan ve âdavet eden biraderi Ahmed Bey’e galebe ve Derne kazasından ihraç ve def’i için Amerikalılar müşarünileyhe ibraz-ı muavenetle mir-i

muamileyhin bilâicbar Derne'den ihracına muvaffak oldukları surette Trablusda mukim olan evlad (ve) iyali tarafına verile.

Dördüncü Bend- Düşman tüccarı canibinden tarafeynden birinin ve sefinesine eşya ve erzak ve saire tahmil edildiği takdirde bundan dolayı asla muaheze olunmayıp ve hamulesine taarruz edilmeye.

Beşinci Bend- Ba'delyevm düşmandan esir alınan sefâinin durumunda tarafeyn emanet eşyası bulunduğu halde bilâivez tamamen eshabına red ve teslim oluna.

Altıncı Bend - Bu tarihten itibaren canibeyn kendüye mensup pasaportu eshab-ı sefâine vereceğinden tarafeyn korsanları bir birlerine vuku-ı mülâkatlarında pasaportların bakup mahv ve ispattan hali bulunduğu surette hemen iştirak edecekler lâkin tarafeyn hile ve sair surette kendü pasaportunu düvel-i saireye katiyen vermeyecektir.

Yedinci Bend - tarafeyn, düşmanından iğtinam eylediği sefâini diğerine sattığı halde bey-i mezkûri mübin yedine senet verecek ve Amerikalılar'ın uzaklığına mebni iş bu senet mevcut iken iki sene müddetle pasaport sual olunmaya.

Sekizinci Bend - Tarafeyn gemileri diğerinin limanına gelip kumanya ve sair inaeve ihtiyacı mesettiği takdirde fiyat-ı mukarreresi ile te-diye olunacak ve eğer sefine-i mezkûre sakatlanıp da liecel it tamir gelmiş ise hakkında muavenetle zarurî çıkarhamulesi için bir akçe gümrük vermeyeceğinden mâda cebren hamulesi çıkartulup mubayaa olunmaya.

Dokuzuncu Bend - Tarafeyn sefâininden biri diğerinin liman ve arazisinde gark ve şikeste vukuunda kapudan ve tayfaları haklarında riâyet-i lâzimenin ifâsıyla emval ve eşyasının teleften vikâyesi merkumların memleketlerine avdetleri için her türlü muavenet icra oluna.

Onuncu Bend - Canibeyn gemilerinden biri düşman yedine düşüp diğeri top menziline bu hadiseyi görür ise sefine-i mezkûrenin tahlisine ikdam-ı tam edecek ve iki taraf gemisi bir limanda lenger endaz iken hasbe-el icap biri badban kuşâ-yı azimet oldukça yirmi dört saatten mukaddem arkası sıra bir düşman gemisinin kalkmasına diğeri ruhsat göstermeye.

Onbirinci Bend - Tarafyn konsolos ve tab'alarına hürmet-i faika edileceği gibi Trablus eyaletinin hangi kazasında düveli saire konsolosları var ise oralara Cumhur-i mezburdan dahi bir konsolos ik'ad oluna.

Onikinci Bend - Canibeyn diğërinin gemisine rızası ile eşya tahmi-liyle bir yere irsal ederiken kazaen gark veyahut giriftar-ı eyâd-i düş-man olduğu surette yani sebebiyet davası ile tazmin olunmayacak ve birinin teb'ası meyanında zuhur eden münazaâya diğëri asla müdahâle etmeyecek ve ahadühüma âharin sefinesini cebren kendi işine kullan-mayacak ve tarafeyn tüccarı bir madde üzerine kontratö tanzim ettik-leri halde mezkûr kontrato yazılan beldenin hükümet marifetiyle bit-tastik tenfiz ve icrasına hükümet-i mezkûre borçlu olacağı ve Cumhur-ı mezkûr tab'asının deynine, kefaleti olmadığı surette konsolosları taz-min etmeyecekler.

On üçüncü Bend- Amerika sefain-i harbiyesi Trablus pişgâhına bilmuvasala lenger endaz olduğu konsolos cânibinden ihbar kıldında kaleden yirmi bir pare top atulub sefine-i mezkûre dahi aynıyle muka-bele eyleye.

On dördüncü Bend - Umur-ı din ve ihlâl-i savfet ve muhabbete tarafeyn kat'a mucaseret etmeyecek ve canibeyn teb'ası konsolos hâne yerinde bilâmümanaat icra-yi âyin edeceklerdir. Mamafih iki taraf konsolos ve tercüman ve simarları berren ve bahran istediği yere gitmek ve matlup olan işi yapmak üzere ferd-i âferide taarruz etmeyip her veçhile mutlak ul inan olalar.

On beşinci Bend- İşbu maddenin mubayini zuhur eden bir hal-i namerzinin vukuiyle derhal ve vecben min el vucuh mukateleye kalkı-şılmayıp canibeyn konsolosları bunun islâhına çalışacak ve mümkün olmadığı takdirde matbuuna iş'ar-ı keyfiyetle cevabına şuhur-i rumiye hesabıyla iki ay mühlet müruruna degin intizar olunacaktır. Ancak müddet-i mezkûrenin inkızasıyla muharebe takarrür eylediği halde tarafeyn nezdinde bulunan konsolos ve teb'a metbuları canibine muaz-zezen ve mukerremen irsal oluna.

Onaltıncı Bend- Ol vechile vuku-i muharebe ile alman üsera bir seneden ziyade tevkif edilmeyup mücerret işbu musâlaha-i hayriyeye hürmeten ve riayeten müddet-i mezkûre hitamında ve mümkün olursa daha evvel düvel-i mutavassita marifetiyle mübadele olunacaktır. Fakat canibeynden birinin aldığı üsera diğërinden fazla olup ve ol zi-yade de reis bulunur ise beş yüz ve kılavuz ve dümenci üç yüz, ve tavaif-i saire için 100 frank semen ve ıvez verilmesi tahdid ve tensib olunmuş-tur.

Onyedinci Bend- Her hangi Devlet ve millet olursa olsun Cumhuri- mezkûr alup liecel-il bey' Trablus eyaletüne getürdüğü emval-i genaimin bey' ve iştirası kaviyen memnu olacak ve bu makule eşya-yı memnua getüren sefaının kumanya alacak müddetten ziyade hiç bir limanda oturması tecviz olunamayacaktır. Ve Amerika gemilerinin getürdüğü emval-i ganaimden avait namına bir şey talep olunmaya.

On sekizinci Bend - Cumhuri- mezkûrun her cins teb'asından iki kişi meyanında mürafaaları zuhurunda konsolosların marifetiyle ruiyet ve tesfiye olunacak tenfiz ve icra-i hüküm için vali Paşa'dan muavenet talep eyledikte diriğ olunmayacaktır. Eğer bunların biri Amerikalı diğeri düvel-i sâire teb'asından olduğu surette devleteyn konsolos ve vekilleri huzurunda tarafü' oluna.

On dokuzuncu Bend - Tarafeyn teb'asından biri diğesine katıl ve cerh eyldikte madde-i mezkûre hangi beldede vuku bulmuş ise ol memleketin şer' ve kanunu mucibince konsolos hazır iken fasl ve hükm olunacak ve muhakemede müddei ve müddea aleyh her vechile müsavat üzere tutulacaktır. Ve şayet katil ve cârih bulunan adam firar eylediği halde konsolosları taht-ı mesuliyette kalmaya.

Yirminci Bend - Cumhuri- mezkûr teb'asından Trablus ve tevâbiündin fevt olanların metrükâtına vâli ve sair kesan tarafından asla müdahale olunmayup konsoloslarının taht-ı nezaretinde bulunacak ve eğer merkum kablel vefat cemi malını veyahut bazı eşyasını âher bir kimesneye vasiyet eylediği takdirde ol vakıt konsolosca iş kalmayacağından hükümet marifetiyle vasiyet-i mezkûre sahîhen ve tamamen icra edilecek ancak merkum, konsolos bulunmayan bir mahalde vefat eder ise cemi terakesi, veresesi gelinceye kadar oranın beytülmal memuru tarafından emâneten kabz olunup veresesi vürudunca bâ defter-i müfredat kâmilen eslim oluna.

Hâtıme - Sâlif uz zıkr yirmi maddeyi şamil iş bu muahede-i mahsusa yedinde olan ruhsat nâme-i mukarrere vechile mühür ve imzayı âcizânemle mahtum kılınarak heman mübadele ve teslimi icra olunmuş olmağla madam ki Trablus Ocağı canibinden ahkâm-ı mündericesi tamamilen himâyet ve siyanet oluna tarafımızdan dahi bir fert kat'a hilâfına ictisar etmiyecektir.

Tahriren fi yevm i -râbi min Haziran sene-i elf ve şemâni miye

ve hams-i mesihiye el muvafık lisâdis-i rebiyülevvel sene-i ısrın ve mi-yeteyn ve elf.

Sene-i 1805 Milâdi

4 Haziran

Sene-i 1220 Arabî

6 Rebiyülevvel

İMZA

Tobyas Lir

Konsolos-ı ceneral-i Cezayir

Komser ve murahhas-ı hazihil uhud.

Bu andlaşma görüldüğü üzere, 1796 andlaşmasından farklıdır. Burada öbüründe olmayan bir çok maddeler vardır. Bunlardan ikinci ve üçüncü madde derhal yapılması lâzım hususlara işaret etmektedir. Bunlardan ikinci maddede tutsakların mubadelesi ve paşanın elinde bulunan fazla tutsaklar için 60,000 frank verileceği, üçüncü maddede de Amerika'nın derhal harp kuvvetlerini Trablus'tan çekecekleri, Derne'de bulunan Ahmed Bey'in oradan Amerikalılar tarafından çıkarılacağı yazılmaktadır. Bilindiği üzere eski andlaşmanın I. maddesine göre Cezayir Dayısı'nın bu andlaşmayı teminat altına aldığı yazılmakta ve 12. madde de taraflar arasında her hangi bir andlaşmazlık çıkıpta uyulmadığı takdirde Cezayir Dayısına müracaat edileceği ve onun vereceği karara uyulacağı yazılmakta idi. Bu yeni andlaşmada Cezayirin andlaşmayı teminat altına alması ve iki tarafça hakem tanınacağı hususu bertaraf edilmiştir. Eski andlaşmada 1., 2., 3., 4., 6., 7., 8., 9., maddeler bu yeni andlaşmada olmayıp bu andlaşmaya konulan yeni maddeler ise 12-20. maddelerdir. Bunlar Amerikalılar'ın olaylara bakarak koydukları maddelerdir. Bunlardan 17. madde Amerika için imtiyazlı bir mahiyettir. Bu maddeye göre Amerikalılar'ın düşmanları Amerikalılardan aldıkları ganimetleri Trablus toprağında satamayacaklar, buna mukabil Amerika ganimetlerini Trablus toprağında satabilecek ve hattâ bunlardan gümrük dahi alınmayacaktır. Cezayir de 1795 andlaşmasında Amerikaya böyle bir hak tanımıştı. Mamafih şunu da ilâve etmek gerektir ki, Ocaklar diğer dost oldukları devletlere de bu imtiyazı vermişlerdir. Özet olarak Amerika bu son andlaşma ile esasen andlaşmanın birinci maddesinde belirtildiği üzere, Fransa ve İngiltere

gibi en ziyade mazhar-ı müsade Devletlere verilen imtiyazlara nail olmuştur.

Yusuf Paşa'nın yıllık vergiyi almadan Amerikalılar'la derhal barış yapmağa yanaşmasına 1805 yılında Amerikan filosunun on iki gemi, 10 gambot ve iki bomba gemisi olmak üzere çok kuvvetlenmiş olmasından ziyade kardeşi Ahmed Bey'in giriştiği hareket âmil olmuştur. Bu meselede dikkate şeyan olan cihet, Amerikalılar'ın dostları Ahmed Bey'e oynadıkları oyundur. Ahmed Bey yukarıda da görüldüğü üzere andlaşma gereğince Amerikalılar tarafından Trablus toprağından uzaklaştırılacaktı. Gerçekten Amerikalılar Ahmed Bey ve maiyetini Derne'den alarak İtalya'da Siraküz şehrine götürmüşlerdi. Ahmed Bey burada 1 Eylül 1803 tarihinde Amerikan halkına hitaben yazdığı bir mektupta olayları kısaca anlatmakta, Amerikalılar'ın kendisi ile yaptıkları andlaşmaya riayet etmediklerini söyledikten sonra, Amerikalılar'ın kendisini 30 adamı ile Siraküz de bıraktıklarını ve ayda 200 dolar verdiklerini ve prens olduğu halde harçğının günde 150 cent olduğunu yana yakıla anlatmakta ve bundan dolayı da Amerikan hükümeti ve halkının fazilet ve cömertliğine sığındığını, cesur ve müstakil bir milletin düşmüş bir prens ile ilgilenmesini ümit ettiğini ve kendisini Mısır'a yollamasını beklediğini yazmaktadır⁷³. Bu sözler Amerikalılar'ın gerçekten bir Prens olan Ahmed Bey'e 200 dolar gibi çok cüzi aylık bir meblağ tahsis etmeleri ve Ahmed Bey'in de kendisinin bir prens olduğunu söylediği halde zillet içine düşmüş olması bakımlarından dikkate şayandır.

27 Nisan 1805 de Derne'nin Ahmed Bey ve Eaton tarafından alınması Amerika'da ümit edilmedik bir sevinç heyecanı yaratmıştı. Bu olay Amerika kartalının ilk def'a olarak Afrika'da büyük bir ün kazandığı gözü ile bakılmıştır. William Eaton'dan sabık Paşa denilen Ahmed Bey ordusunun baş komutanı olarak bahsediliyordu. Bu sevinç heyecanı ile ilgili olarak Amerikan Kongresi 16 Mart 1806 tarihinde şu kararı vermişti⁷⁴: William Eaton, Derne fethinin hatırası olarak Amerika'da altı mil karelik bir arazi seçecek ve buna Derne adı verilecektir. Bu araziden 1000 er dönümlük yeri Eaton ve iki Amerikan subayı alacaklardır. Diğer dört kişiden her birine de gene bu yerden üç yüz yirmişer dönümlük yer verilecektir.

73. Bar. Wars, VI, s. 263-264.

74 Aynı eser, VI, s. 545-546.

Amerika ile Trablus arasında bir çok yıllar hiç bir hadise çıkmamış ve ilişkiler anlaşmadaki maddelere uygun olarak sürüp gitmiştir. Ancak Yusuf Paşa 1812 yılında başlayan Amerika-İngiliz harbi esnasında bir Amerikan savaş gemisinin Trablus'a getirdiği ganimetlerin İngiliz savaş gemileri tarafından geri alınmasına müsaade etmiş ve bu hareket andlaşma hükümlerine aykırı sayılarak Trablustaki Amerika konsolosunun protestosuna sebep olmuştur. 1815 de emrinde bir filo ile Akdeniz'e gelen Amerikan komodoru Decatur, Cezayir ve Tunus'tan sonra Trablusgarbe (5 Ağustos 1815 te) uğramış ve Yusuf Paşa'dan, Amerikan savaş gemisini elde ederek Trablus'a getirdiği İngiliz ganimetlerini onların geri almasına müsaade ettiğinden ötürü, tazminat olarak 30 bin dolar istemiştir. Yusuf Paşa Decatur'un istediğini ilk önce red etmiş ise de sonra 25 bin dolar vermek ve on kadar Napolili ve Danimarkalı tutsağı hürriyetlerine kavuşturmak suretiyle Decatur'un isteğini yerine getirmiştir⁷⁵. Bundan sonra da bu Ocakla Amerika arasında bahse değer her hangi bir ihtilâf çıkmamış ve esasen, 20 yıl sonra (1835) Osmanlı Devleti tarafından Karamanlı ailesinin hâkimiyetine son verilerek, bu ocak merkeze bağlı bir eyâlet haline getirilmiştir.

75 Diplomatic Negotiations, s. 116; Allen, s. 290.